

I Czesław Miłosz, *Issadalen*, Oslo (Aschehoug) 1981, er to mindre avsnitt ved en inkurie utelatt i kapittel 1. Nedenfor følger en korrigert versjon av kapittelet:

I

Det er vel riktigst å begynne med en beskrivelse av Innsjølandet, hvor Tomasz bodde. Disse traktene i Europa lå lenge dekket av innlandsisen, og landskapet her har en nordisk barskhet. Jorden er stort sett sandet og full av stein, og egner seg bare til dyrking av poteter, rug, havre og lin. Det er forklaringen på at menneskene her ikke har ødelagt skogene, som gjør værlaget litt mildere og skjermer mot blåsten fra Østersjøen. Furu og gran er de alminneligste treslagene, men det fins også bjørk, eik og agnbøk. Derimot mangler vanlig bøk helt, grensen for dens utbredelse går adskillig lenger sør. En kan ferdes lenge omkring i skogene her uten å bli lei av det en ser. Liksom menneskenes byer har også træmesamfunn sine eiendommeligheter og sitt særpreg. De danner øyer, belter og arkipeler, her og der avbrutt av en vei med hjulspor i sanden, en skogvokterhytte eller et gammelt tjærebrenneri, med smuldrende, overgrodde ovner. Og stadig vekk åpner det seg fra en høyde utsikt over et blått innsjøspeil, med en lappdykker som en hvit, nesten usynlig prikk, eller et geledd ender i trekk over sivene. I våtmarkene her hekker mengdevis av sumpfugler, om våren er den bleke himmelen fylt av bekkasinenes ustanselig gjentatte va-va-va – en mekrende lyd som frembringes av vindbruset i styrefjærene deres når de utfører sin monotone, kjærlighetssignaliserende akrobatikk.

Denne spede mekringen og orrhanebulderet, som lyder som småputring et sted fjernt ute i synsranden, og kvekingen fra tusenvis av frosk på jorder og enger (deres antall er avgjørende for hvor mange storker det skal bli i redene på hus- og låvemøner) gir stemme til denne delen av året, da den voldsomme snøsmeltingen er over, og bekkeblom og tysbast – små rosa-lilla blomster på ennå bladløse busker – springer ut. To årstider passer for disse traktene som om de skulle vært skapt for dem. Det er våren og høsten – en lang, i regelen solrik høst, fylt av lukten av lin som røytes, av klappingen fra bråkebenker og fjerne ekko. Da blir gjessene grepet av uro og forsøker, hjelpeløst flaksende, å lette for å slutte seg til sine ville stammefrender som kaller høyt oppefra; da hender det at noen kommer hjem med en stork med brukket vinge – en som har unngått de skarpe nebbene til ordenens voktere, hvis oppgave det er å hakke i hjel enhver i flokken som ikke kan greie den lange reisen til Nilen; da spørres det at skrubben har stukket av med en smågris hos den og den; og fra skogen høres musikken av hundeglam – sopran, bass og baryton gir hals mens viltet drives, og på toneleiet kan en merke om det er harelos eller rådyrlos.

Faunaen er blandet, ennå ikke helt nordlig. Rype forekommer, men det finnes også rapphøns. Ekornet får grålig pels om vinteren, men ikke helt grått blir det ikke. Av hare er det to slag – den vanlige, som ser likedan ut både sommer og vinter, og nordharen, som skifter drakt, så den går i ett med snøen. Denne sameksistensen av forskjellige arter gir vitenskapsmennene stoff til ettertan-

ke, og kompliseres ytterligere ved at den vanlige haren, etter hva jegerne forteller, opptrer i to varianter, feltharen og skogharen, som stundom parer seg med nordharen.

Inntil for nylig produserte man her alt man trengte hjemme hos seg selv. Man gikk i grovt tøy, som kvinnene bredte ut i gresset og helte vann over for at det skulle blekes i solen. Senhøstes, når det ble sunget og fortalt eventyr, løp tråden fra garnvinden gjennom fingrene til akkompagnement av den jevne dunkingen av fotbrettet på rokken. Av dette garnet vevet husmødrene tøy på vevstolene hjemme og voktet skinnsykt over hemmeligheten ved mønstrene: i fiskeben, i ruter, denne fargen som veft, denne som varp. Skjeer, kjørler og redskaper var hjemmelagede, på samme måte som treskoene. Om sommeren gikk folk som regel i bastsko, flettet av lindebast. Først etter den første verdenskrig dukket det opp andelsmeierier og avleveringssteder for korn og kjøtt. Da begynte også behovene hos innbyggerne i landsbyene å endre seg.

Stuene blir bygd av tre og tekt med halm og spon. Til å heise opp vann fra brønnen bruker man en brønnvippe – en lang stang, som er festet i en kløftet stolpe og forsynt med en vekt i den ene enden. Bondekonene setter sin ære i å ha en liten hagefleck ved siden av bislaget. Der dyrker de georginer og kattost – slikt som ikke bare pynter opp nede på bakken, men skyter i været og syns over gjerdet.

Fra dette almene bildet kan det passe å gå over til selve Issadalen, som på mange måter er et særsyn i Innsjølan-

det. Issa er en svart, dyp, stilleflytende elv, kranset med vierkratt og på sine steder så overgrodd med nøkkeroser at vannspeilet er nesten usynlig. Den bukter seg frem gjennom grønne enger, omgitt på begge sider av frodige åkrer, som skråner ned mot den i slake hell. Dalen er velsignet med svartjord – en sjeldenhet på disse kanter- og bugnende frukthager. Til velsignelsene bør kanskje også regnes den avsondrede beliggenheten, som aldri har vært ansett som noen mangel av den stedlige befolkning. Landsbyene her er mer velstående enn andre steder. De ligger enten nede ved hovedveien, langsmed elveløpet, eller også høyere oppe, på terrasseformede avsatser. Om kvelden stirrer de på hverandre med lysende vinduer over en vid forsenkning, som lik en resonansbunn gjentar hvert hammerslag, hvert hundebjeff og hver menneskelig stemme. Kanskje er det derfor dalen er så kjent for sine gamle sanger, som aldri synges unisont, men bestandig flerstemmig, idet sangerne kappes med sine rivaler i landsbyen rett overfor om hvem som kan la en frase dø mest dvelende og melodisk hen. Folkeminnesamlere har her langs Issa oppteignet en rekke motiver som går tilbake helt til hedensk tid – som for eksempel fortellingen om hvordan Månen (som hos oss er en mann) forlater ektesengen der han har sovet med sin kone, Solen.